

Reviczky Gyula novellái és tanulmányai

AMTAK Bt, 2025

Cop. AMTAK Bt, 2025

Felelős szerkesztő: Varsányi József

Kiadó: AMTAK Bt, 2040 Budaörs, Semmelweis u. 6/B.

06 20 218 6762 amtakbt@gmail.com

www.amtak.hu

Látogasson el webáruházunkba, és böngésszen!

ISBN 978-615-6907-69-1

Készült: AMTAK Bt, Budaörs

Tartalom

NOVELLÁK	4
AN DER TIEFEN, BLAUEN DON AU!	4
KIKET HOZ A NÉGYÖKRÖS CSÉZA.....	11
HELÉN.....	15
SELYEMBOGÁR.....	36
VÁLOGATOTT TANULMÁNYOK	82
A HUMOR PSZICHOLOGIÁJA	82
ARANY MINT HUMORISTA	101
SZENVEDÉLY ÉS VILÁGFÁJDALOM	108
HUMOR ÉS MATERIALIZMUS	115
A BALLADAJÁRVÁNY	140
SZÁZADUNK PESSZIMIZMUSA	145
NINCSEN REMÉNY.....	160
KOZMOPOLITIKUS IRÁNY A KÖLTÉSZETBEN	166
OPTIMIZMUS, PESSZIMIZMUS	170
TOLSZTOJ FŐMŰVE	176

NOVELLÁK

AN DER TIEFEN, BLAUEN DON AU!

Két zsemlye, három rossz szivar, egypár hatos és egy csomó vers volt a zsebemben, mikor a múlt év egyik verőfényes júniusi délutánján Pesten hajóra szálltam. Jókedvű voltam, mint Béranger lehetett, mikor azt írta: húszévesekkel a szerencse van! S a múltból átjajduló bánat is halvány álmképnek tűnt fel azon gondolatra, hogy most odautazom, hol gyermekségem legboldogabb éveit töltöttem, a legjobb emberekhez, akikkel az életben valaha találkoztam.

Mint a *Kikircs* főmunkatársa, Esztergomig szabadjegyet szereztem, innen pedig - biztatott vágyam - egy nap alatt majd csak elgyalogolok kedves rokonaimhoz.

A hajón legelőször is elhelyeztem a *Kikircs* legutóbbi számába csavart poggyászsomatom, aztán rágyújtottam, s körülnéztem, nem akadok-e valahol ismerősre.

Csupa idegen arc! Leültem a hajó födélzetén, s miután megettem az egyik zsemlyét, azon vettem észre magamat, hogy a prózát elfelejtettem poggyászsomhoz kötni.

A partokon fel- s meg eltűnő fák titokszerűen bólogattak felém: álom! Csak álom! A hanyatló napot sirató rózsafelhők az esti szellő által megüzenték: Lemondani!

Lemondani! S szívemben ismeretlen vágyak versenyt zakatoltak a hajó kerekeivel.

Visszaemlékeztem oly dolgokra, melyek velem soha meg nem történtek, és a Duna habjaiban kutattam életem sötét és vidám képeit.

Felsóhajtottam: Csak a poéták boldogok! Egyedül velük feledtetheti el egy júniusi alkony számos év szenvedéseit.

Szivarom végső darabja a mind nagyobb homályban világolni kezdett. Bedobtam a Duna szőke habjaiba, aztán lementem az étterembe, azon szándékkal, hogy legalább bort iszom.

Leültem az éttermet szegélyező kerevetre, s vártam a pincért. Egy kézításka s mindenféle ruhanemű hevert mellettem. Hébe-korba kinéztem a csillagos égre, s felsóhajtottam: Istenem! Csak már náluk volnék.

- Ist dieser Platz frei? - szólított meg egy gerlicehang, s akkor egy fehér kis kéz már félretolta volt a kézításkát.

Fölkeltem, és el akartam sompolyogni.

A gerlicehangú azonban nyájasan figyelmeztetett, hogy elég hely van kettőnk számára.

Szótlanul visszaültem a régi helyemre, de mikor láttam, hogy szomszédom csinos fiatal leány, elhatároztam, hogy kurizálok neki.

A társalgást mindjárt meg is kezdtem ama megjegyzéssel, hogy ma igen sokan utaznak.

Nem emlékszem már, mit felelt a gerlice, mert éppen egy kis szemlét tartottam fölötte.

Alacsony, fitos orrú, nagy szalmakalapú, tizenhét-tizennyolc éves leány volt. Kiejtésén mindjárt észrevettem, hogy Németország az ő hazája.

Kérdéseimre el is mondta, hogy müncheni nő, hogy egy évig magyarországi rokonainál volt, s hogy most visszautazik hazájába, anélkül, hogy megtanult volna magyarul.

Sokkal bátrabb volt nálam. Talán észre is vette félénkségemet, mert ismételve mosolygott, s mélyen a szemembe nézett.

Eszembe jutott, hogy a kalapom rongyos.

Gyorsan lekaptam, s mint iskolás gyerek a könyvét, hónom alá dugtam.

A fitos kislány pedig újra mosolygott, s még mélyebben nézett a szemembe.

Én ezen annyira nekibátorodtam, hogy megkérdeztem, tetszenek-e neki a magyarok.

A kis fitos (nevét, sajnálatomra, nem tudtam meg, s így kénytelen vagyok továbbra is csak így nevezni) biztosított

róla, hogy nagyon rokonszenves, barátságos, zseniális népek találta a magyarokat, s ez nekem elég volt.

Aztán a rajongás hangján beszélt Petőfiről, kit ő csak rossz német fordításokból ismert, s mégis oly hatást tett rá, hogy Heinével nem is meri összehasonlítani.

Amint a társalgás ezt a fordulatot vette, félénkségem rögtön helyet adott a lelkesedésnek. Elememben voltam.

Mindenekelőtt azt a megjegyzést kockáztattam, hogy én is poéta vagyok.

- Ich hab's mir gleich gedacht, dass Sie so etwas wie ein Poet sind - volt a naiv válasz.

Csak nem vezette őt e sejtelemre rongyos kalapom?...

Mikor megemlítettem neki, hogy német verseket is írtam, oly szépen kért, szavaljam el neki valamelyik versemet, hogy végre is kénytelen voltam ezt a Petőfi-fordításomat elmondani:

*O Strom, wie oft zerspalten deine Flut
Das schnelle Schiff, der grausen Stürme
Wut.
Die Wund ist gar so tief und gar so lang,
Wie keine je durch Menschenherzen drang.*

*Doch wenn das Schiff vorbei, die Woge
ruht:
So ist die Wunde bald auf's neue gut.*

*Schlägt aber uns das Schicksal eine Wund:
Das Menschenherz, es wird niemehr
gesund.*

Dicséretei annyira felbátorítottak, hogy egy szentimentális eredeti versemet is elsírtam előtte, s minthogy ezt még jobban magasztalta (nemhiába volt tizenhét éves), elénekelttem neki mindazokat a német verseimet, melyeket tudtam.

Mikor pedig a kis fitos ama kéressel nyújtotta át jegyzőkönyvét, hogy írjak belé egypárat verseimből, akkor már én is mosolyogtam.

Mialatt írtam, egy öregasszony (hihetőleg új ismerősöm anyja) s egy fiatal lány jöttek a kis német leányhoz, de csak egypár szót beszéltek vele, aztán eltűntek.

Egy időre abbahagytam az írást.

- Boldog ország - sóhajtottam -, melynek társadalmi viszonyai olyanok, hogy a tizenhét éves lányokat nem kell a mamáknak és gouvernante-oknak őrizniök.

Jegyzőkönyvét azzal a megjegyzéssel adtam vissza, hogy ezek a német versek csak halvány reminiscenciák Heinére, tehát oly korban készültek, mikor az ember szeret bizarr, zseniális lenni.

A Heine név villanyütésként érintette őt. Szavai érdemesek a nyomdafestékre.

- Ein unsympatischer Poet ist dieser Heine - szólt a megvetés hangján -, er beschwört die Göttin des Ideals, und erscheint sie ihm, wirft er ihr Kot in's Gesicht. Ein Teufel, der aber doch im Himmel residieren möchte, und darum sieht er selbst Gott nicht gerne im Himmel. Der edle Burns ist einer andern Ansicht:

*Seh' keinen gerne in der Hölle,
Selbst nicht den Teufel.*

A kislány beszéde annyira lelkesített, hogy hajlandónak éreztem magam egész esztétikai apparátusommal segítségére jönni.

- Pedig Heinét - szakítám őt félbe - isteníti a mostani blazírt ifjúság, mi, magyarok, is egy ideig Petőfi rovására lelkesedtünk érte. Ez arra mutat, hogy az emberiség elkorcsosodik, s napról napra blazírtabbá lesz. Mikor az erkölcsök végképp meglazulnak, a romlottság általános lesz, megszületik a gúny, a szatíra; de Heine gúnyja nem Tacitus korbácsa, nem Juvenalis hatalmas pátosza, de még csak Horatius pajzánsága sem; az ő mérge (mert szatírának nem nevezhetem!) egy maliciózus majom pofafintorgatása. (Ezt a kifejezést nagyon drasztikusnak találta.) Elmúltak az aranjúezi szép napok, mikor a német ifjúság még Schillert hordozta szívében, s tán nem is térnek vissza többé!

A kis fitos újra csalfán, édesen a szemembe mosolygott, én pedig a lelkesedés hangján beszéltem tovább:

- Minden nemzet ifjúságának Schillert kellene olvasnia legelőször, ő mint a fiatalság poétája egyedül áll a világirodalomban.

- Az a szent lelkesedés, az a tiszta, komoly idealizmus, az a fennkölt gondolkodás, az a lángoló, bár nem kápráztató érzelem: mind oly tulajdonok, melyek Schiller nevét örökké glóriával fogják besugározni.

- Sok nagyobb költő van Schillernél, de nemesebb egy sincs, s az ifjúságnak nem azt kell tudni, ki a legnagyobb, hanem azt, ki tanítja legnemesebben gondolkodni, legtisztábban érezni.

- Mein Gott! Sie sind ja schrecklich begeistert! - szólt útítársam oly ijedt hangon, hogy önkéntelenül elhallgattam. Aztán hízelegve hozzátette, hogy mégiscsak szép poétának lenni.

- Gondolja? - kérdeztem álmadozva, s éppen meg akartam kérdezni a nevét s őt levelezésre felszólítani, mikor a hajó pincére rekedten bekiáltott:

- Gran!

Kezet szorítottam vele, előkerestem poggyászomat, és siettem kiszállni.

Egy ideig céltalanul jártam a parton föl s alá, s egyáltalán nem akartam elhinni, hogy mégiscsak szép poétának lenni, aztán fölszólítottam egy ott ácsorgó fiút, kísérjen be Nánára a vasúti állomáshoz.

Ennek od'adtam az utolsó pénzemet. Nánán a hajóteremben bevártam a hajnalt, aztán kerestem egy botot és útnak indultam.

Sokszor kérdeztem magamtól, találkozom-e még valaha a kis fitossal?

S ha a véletlen össze is hozna, bizonyára nem fogjuk egymást megismerni. Sokan vagyunk e világon:

*És a jövőket, távozókat
Ki győzné mind köszönteni?
Nagy részvét, hogyha némelyikünk
Az ismerőst megismeri.*

KIKET HOZ A NÉGYÖKRÖS CSÉZA

(Regényből)

Az én életem emlékeimmel kezdődik. Amire nem emlékszem, az nem is tartozik történetemhez. Mondják, hogy boldog perceinket, mert gyakran gondolunk rájuk, el nem feledjük egyhamar. Én azonban nagyon kevés emléket tartottam meg gyermekkorom első éveiből. Talán nem voltak emlékezetre méltók.

Úgy hároméves lehettem, s éppen sóskát ettem a kertben, midőn valaki kéznél fogott, s szó nélkül egy homályos szobába vezetett, hol nagy viaszgyertyák árnyéka ide-oda mozgott egy fehér ruhás, halavány asszony képén. Mikor

a szobába léptem, atyám, kiről tízéves koromig csak annyit tudtam, hogy sok vadászebje volt, a fehér asszonyhoz vezetett, s én zokogva ráborultam, összevissza csókoltam hideg ajkát, s kértem őt, ne aludjék oly soká, hanem jöjjön velem a kertbe virágokat szedni. Erről csak ennyit tudok. Emlékeim innen egy kis tót mezővárosba vezetnek, Pissek Gyuri bácsihoz és Mimi nénihez. Itt nagyon sok tejes krumplit és savanyú káposztát ettem, és nagyon gyakran térdepeltem. Különben nem nagyon érdeklődtek irántam, s nem is történtek velem valami különös dolgok. Gyuri bácsinak (szolgabíró volt) elég dolgot adott hivatala. Ő rá nem ért velem bíbelődni. Mimi néni pedig a maga nyolc vagy kilenc gyerekével se győzte. Sőt, úgy rémlik előttem, hogy a Pissek fiúk se törődtek velem sokat. Nem vittek sehova magukkal, nem játszottak velem, legfeljebb csúfoltak. Ozsonnát legutolsónak és legkisebb adagban adtak. Sokszor nem is adtak. Nyafogó fiú lehettem, mert Nyafkának híttak, bár a keresztségben, úgy látszik, Földes Lajos nevet kaptam. Kevés az, amire úgy homályosan emlékszem. Papárul azt beszélték, hogy messze lakik, s hogy engem szeretni fog, ha jó leszek. Én mindig azt hittem, hogy nem szabad őt látnom, mert ez csúnya dolog volna olyan kisfiútól, s papa érte nagyon megharagunnék. Nem is kérdeztem aztán egyebet. Sose voltam kíváncsi. Gyuri bácsi kertje alatt egy kis patak folyt. Egy reggel éppen a kertben futkároztam, s kis kezeimmel a napon sütkérező kis halak után kapkodtam. Egyszerre egy szőke, tót parasztlány futott hozzám, hevesen magához szorított, csókogatott, s egypár krajcárt csúsztatva apró kezembe, egyre csak azt hajtotta:

- Én vagyok a maga anyja! Én vagyok a maga anyja!

Tagadólag ráztam fejemet, s a fényes krajcárokat egymás után zsebembe csúsztatva, azt mondtam, hogy az én mamám selyemruhás halovány dáma, aki mindig alszik, s nem akar velem jönni a mezőre virágokat szedni. Erre a parasztleány szedett nekem virágokat, aztán, bármiképp szabadkoztam, újra magához ölelt, újra összevissza csókolt; az orrát is kifújta, vagy már nem tudom, mit csinált a zsebkendőjével. Aztán fogta a batyuját és ment; csak még egypárszor visszanézett.

Mimi néni legidősebb fiát Imrének hítták. Ez volt az egyetlen ember a házban, akitől nem féltem. Keveset szokott volt beszélni, s többnyire egyedül volt. Úgy látszik, nem nagyon szerették őt. Még most is látom Pissek Imre fekete hajú, sápadt fejét, melynek homloka lyukas. Körülbelül tizennyolc éves, szép fiú volt. Sokszor járt vadászni, s ilyenkor én mindig vele mentem egy darabig. Nagyon a szívére vehette, hogy Mimi néninek oly sok gyerekkel kell törődnie, mert egyszer, bizonyára csupa gyermeki szeretetből, hogy anyjának egy gonddal kevesebbje legyen, nyúlba vette koponyáját, amire köznyelven azt szokták mondani: főbe lőtte magát.

Egy napon értésemre adta a sors, hogy különös protektorom. Azon a patakon, mely a kert alatt folyt, keskeny, korlát nélküli híd volt, azon a hídon pedig egy nagy kő. Gyakran erőlködtem ezt a nagy követ a vízbe letaszítani. Egyszer aztán eredménye is lett iparkodásomnak, csak hogy, nem bírván a kőtől elválni, én is utánapottyantam a vízbe. Azután, midőn a halvány, fehér ruhás asszony már kiterjesztette felém karjait, s egypár korty víz engem is oly csendessé tett volna, valami

neveletlen pásztorgyerek csupa együgyűségből hajamnál fogva kihúzott az élet sáros és piszkos partjára. Otthon megszidtak vigyázatlanságomért; egypár napig ágyban feküdtem, s nem volt szabad többé a házat elhagynom.

Ha Gyuri bácsi honn nem volt, s ebédre hazavárták, föl kellett másznom a disznóól tetejére, s onnan néztem az országútra, közeledik-e már kocsija. Gyuri bácsi ugyanis megkívánta, hogy amint megéhezik, tálaljanak. Így bámultam egyszer a disznóólról az országútra; de nem Gyuri bácsi után, aki a szokottnál szebb öltözetben, ünnepélyes arccal járt föl s alá a házeresz alatt. Ő küldött engem kocsinézni, s megmagyarázta, hogy a kérdéses hintóban egy asszonyság és két kisasszony fog ülni. Estefelé négyökrös csézát vettem észre, mely a novemberi sártul csak üggyel-bajjal haladhatott. Minthogy a bennülőket ki nem vehettem, futottam jelenteni, hogy egy négyökrös cséza közelg, mire az egész Pissek család a ház elé sietett. Ezalatt odacammogott a csézából egy szürke hajú asszonyság, s két mosolygó kislány szállt ki. A szürke hajú asszonyság, éppen mikor el akartam bújni, magához ölelt és megcsókolt, s a kislányok is követték példáját, ami engem, úgy látszik, nagyon meglepett, mert magamon kívül huzakodtam, s erővel el akartam szaladni a vendégek elől, sőt valami gorombaságot is kellett mondanom, mert vacsoráig térdepeltem, s csak a leányok kéréseire kaptam egy kis ennivalót. Mielőtt lefeküdtem, Mimi néni még nyomatékosan figyelmeztetett, ne legyek oly vad, s hogy Klára néninek, aki atyám nénje, mindig kezet csókoljak.

A két kislány, Dolores és Klára, más módon próbáltak megszeliđíteni. Reggel megmostak, megfésültek,

felöltöztettek, s elvittek sétálni. Meséltek mindenfélét, játékokat ajándékoztak nekem, s megígérték, hogy megtanítnak írni, olvasni és imádkozni. Evéskor mellettük ültem; ők vettek ételt tányéromra, ők vágták nekem össze a húst. Este ők vetették meg ágyamat, levetkőztettek, s mielőtt lefeküdtem, mindig megcsókoltak. Tőlük nem féltem, s örültem rajta, mikor azt mondták, hogy magukkal visznek Völgyibe.

Az indulás reggelén korán keltettek fel, s jó meleg ruhát adtak rám. Az udvaron ugyanaz a négyökrös cséza állt, mely Klára nénit és két leányát hozta. Siettem felülni, hogy a búcsúzást kikerüljem. Az ökrök helyett azonban nemsokára lovakat fogtak e cséza elé. Több napig utaztunk. Dolores és Klára közt ültem a kocsiban. Ha álmos voltam, aludni hagytak; ha éhes voltam, enni adtak, s ha a kocsi zökkent, tartottak, hogy ne féljek. Havas, fagyos est volt, mikor Völgyibe érkeztünk. A szakácsné elénkbe szaladt, s engem kiemelt a csézából. Nagyon álmos voltam, s aludni kíváncsoztam. Puha és tiszta, zöld zsinóros gyerekágyba fektettek, s Klára mellettem ült, míg csak el nem aludtam. Az éjjel bizonyára semmi rosszat sem álmodtam.

HELÉN

A L. és N. közti országúton a lucskos őszi hónapokban is kényelmes és gyors utazás esik. Széles, hogy négy kocsi is nehézség nélkül haladhat rajta párhuzamosan egymás mellett; egyenes, hogy a fákat, melyekkel kétoldalt be van

ültetve, a fürkésző szem a távolban összeérni látja. Szélei lejtősek és árkokkal határolvák. Ezekbe foly le az esővíz. Sűrűn van beültetve mindenféle fával, melyek közt a gyümölcsfák se ritkák. A száraz évszakokban fehér por fed, de csak vékony rétegben, úgyhogy a kemény kövesút porzik a kocsiktól. Fehér színe a körös-körül hullámzó vetésekkel, a rétekekkel és legelőkkel festői ellentétű. Egyébiránt a vidék az országút mentén kevésbé változatos. Erdő sehol se szegélyezi; a széles kilátást a körös-körül elszórt szegényes tót falvakra csak itt-ott veszi el egy-egy kapaszkodó. Szerke legelő nyájak, nagy közökben egy hórihorgas kútgém, egy útszéli kőkereszt vagy Mária-szobor tarkítják némileg egyfészeségét az útnak, mely minden jósága mellett is hamar lesz egyhangúvá.

Ezen az úton robogott 1886 nyarának egy forró délutánján egy négy ló által gyorsan röpített könnyű hintó. Két, láthatólag jó egészségnek örvendő úr ült a hintóban, melynek fődele, hogy az utasokat ne éri a nap izzó nyilai, föl volt csapva. Marja Bertalan, a kormány által kiküldött vízszabályozási mérnök a jobb oldalon levő ülést foglalta el. Nem volt több harminckét évesnél, s kék szemeiben életvidámság tükröződött. Társa, egy erőteljes, zömök, barna férfiú, Borágh Dénes f-i jómódú földbirtokos, egy vagy két évvel lehetett idősebb. Kényelmesen hátradőltek üléseikben, sűrű füstgomolyokat bocsátva szivarjaikból. Kimerülteknek látszottak, s gyéren szóltak. S-ón voltak Ilona napján Vághyéknál, ahol erre az alkalomra régi magyar divat szerint az egész vidék nemessége meg szokott jelenni, hogy a háziasszonyt üdvözlje. A vendégséget rendesen tánc követi, s mindig akadnak olyanok, akik csak másnap

indulnak hazafelé. Borágh Dénes és vendége, a mérnök is ott csöppentek, s csak másnap délután vettek búcsút a vendégszerető háztól. Marja Bertalan, akit kiküldetése csak néhány héttel ezelőtt hozott erre a vidékre, sok új ismeretséget kötött Vághyénál, és most ezeket bírálgatta magában egyenként, s aszerint, amint többé vagy kevésbé kedvező volt a bírálat, erőset vagy gyöngét húzott a szivarján. A hintó most lejtőn haladt lefelé, s amint a két utas előrehajolt, hogy ne rázza őket a kocsi, tekintetük találkozott.

- Nem bánnám - szólalt meg Dénes -, ha már otthon volnánk. Derekasán kinévnápoztuk magunkat.

- Vághyné kedélyben egy csöppet sem enged a leányának. Mennyire becsüli korát?

- Mariskáét? Tizenkilenc éves. Az anyja kétszer annyi.

- Nem látszik meg rajta, a hízás némi előjeleit leszámítva.

Ismét elhallgattak. A nap lemenőben volt, s a mező felől cirógató szellő kerekedett. Dénes, akibe az alkonyi levegő új életet látszott önteni, megparancsolta a kocsisnak, hogy eressze le a födelet. Most a mérnök törte meg a csendet, nagyot szippantva:

- Ki volt az a nem táncoló, gyászruhás szép leány?

- Andódy Helén? Ő minden nyáron tölt egypár hetet Vághy Mariskánál, akihez szoros barátság fűzi még abból az időből, mikor együtt növekedtek a zárdában.

- Erről a vidékről való?
- Nem. T. megyében lakik nagynénjénél. Árvácska.
- Hát ezért olyan szomorú. Apját vagy anyját gyászolja?
- Szülei réges-régen meghaltak.
- Hát akkor kit gyászol?
- Ki tudja! Mélabús kedély. Azt hiszem, mint vénleány fog meghalni.
- Bizonyosan szegény?
- Nem éppen. Van vagy negyvenezer forintnyi hozománya.
- Különös!
- Különös! - ismételte Dénes, belevágva magát a hintó sarkába.

Ismét csend állott be. A hintó letért egy mezei útra. Már erősen alkonyodott, s egymás után ébredtek a nyári esték ama titokszerű, sokféle hangjai, melyeket hallva, úgy tetszik, mintha a levegő beszélne. A hintó alig hallható robogással siklott tova a puha, gyepes úton. Még egy forduló, s ott állott Borágh Dénes parkban fekvő, vasráccsal körülvett, csinos kis kastélya.

Dénes és vendége kiugrottak a kocsiból, s az ebédlőbe mentek, ahol már terítve volt. De ellakottságukban alig nyúltak az ételekhez. Dénes indítványozta, vigyenek ki dohányt, csibukot s néhány palack bort a teraszra, és élvezzék ott a gyönyörű nyári estét.

Pompás idő volt. Zivatar lehetett valahol messze, mert a fülledt nappali levegő kellemesen felfrissült, s üdítő szellőtől rezegtek a falevelek. A felhőtlen láthatár alja meg-megvillant, s a szellő hozta virágillat meg a jó egri bor kellemes izgalomba hozta a két férfiút. Az út felől elkésett munkások egyhangú, szomorkás tót dalai, a faluból pedig egy duda töredezett nótái hangzottak. Lent a bokrok közt egy csalogány kezdett panaszos énekébe; a terasz előtt egy macska lépkedett "hosszan elnyúlt testtel"; itt is, ott is nesztelenül suhant el egy bőregér, s az ernyős lámpa körül a nyári éjszakák ezerféle apró, szárnyas állatkái röpködtek nesztelenül, s csak néha árulta el egy hallható szárnylibegés, hogy egy nagyobb éji pille tévedt a világosság bűvkörébe. A falu felől olykor távoli szekérvögés, kutyaugatás hallatszott.

Borágh Dénes és Marja Bertalan a csöndes nyári est hatása alatt darabig szótlánul szívták csibukjokat. Már a harmadik pohárral koccintottak, midőn a mérnök kellemes hangja törte meg a csendet:

- Mért mondta Borágh úr az előbb, hogy Helén kisasszony mint vénleány fog meghalni?

- Csak úgy gondolom. Jós persze nem vagyok.

- Hát akkor miből gyanítja? Kérem, ne nézzen rám olyan gyanakvólag. Ártatlan kíváncsiság az egész, teljesen ártatlan.

Amint Dénes a mérnök mosolygó, vidám szemeibe nézett, elnevette magát.

- Nem is önnek való nő volna - szólt nyájaskodó könnyel. - Ismeri Haranghos Pétert?

- A B. megyei alispánt? A múlt nyáron találkoztam vele Tátrafüreden. Igen kedves úr. Hallom, hogy azóta megnősült, s pedig nagyon gazdagon. Annak meg már nem való - nevetett Bertalan. - Vagy talán azelőtt?...

- Tudja, édes mérnököm, furcsa az élet. A regényíró nem éri utol érdekességben, mint ahogy nincs az a gyár, mely oly finom tűt tudna készíteni, mint a méh fullánkja.

- Ez aztán sokat ígérő bevezetés! De most már nem hagyom, hogy történetével adósom maradjon.

- Figyeljen hát. De előbb koccintsunk még egyet.

- Helénre vagy Haranghos Péterre?

- Eh, ha úgy tetszik, mind a kettőre! Elejét fogom ott, ahol rám nézve kezdődött. A boszniai okkupáció alatt ismerkedtem meg Haranghos Péterrel, aki akkor huszonkilenc éves, tartalékos hadnagy volt, én is az voltam, csak hogy három évvel fiatalabb. Együtt harcoltuk végig azt a fiókhadjáratot, s Bihácsnál a fölkelők kezei